



Մ ՈՒՐՐ Զ ԱԿՈՐ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍ ԱՅՐ ԿԵՂԵՅԻ



ԵՐԿՐՈՐԴ ԾԱՊԱԶԱՐԴ

28 ՄԱՅԻՍ 2017

Կիրակնօրեայ Ընթերցումներ	Էջ 1
«Ուխտին Տապանակը» (28)	Էջ 3
Ծանուցումներ	Էջ 4

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
«ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԵՐԸ»
ԳԻՐՔԷՆ
 (23.12-35)

Յաջորդ առաւօտ կարգ մը հրեաներ իրարու քով եկան եւ իրենք զիրենք նզովքի տակ դնելով երդում ըրին չուտել ու չխմել՝ մինչեւ չսպաննեն Պօղոսը: Քառասուն հոգիէն աւելի էին այս երդումը ընողները: Ասոնք մօտեցան քահանայապետներուն եւ երէցներու եւ ըսին. «Մենք նզովքի տակ դնելով մենք մեզ երդում ըրինք բան չճաշակել, մինչեւ Պօղոսը չսպաննենք: Դուք ատեանին անունով հազարապետին լուր ղրկեցէք որ գայն ձեզի ղրկէ, պատճառաբանելով թէ կ'ուզէք իր մասին աւելի ստոյգ տեղեկութիւն ունենալ: Իսկ մենք պատրաստ կ'ըլլանք արդէն եւ տակաւին հոս չհասած՝ կը սպաննենք զինք»:

Պօղոսի քեռորդին այս դաւադրութիւնը իմանալով, եկաւ զօրանոց եւ Պօղոսին պատմեց: Պօղոս հարիւրապետներէն մէկը կանչելով ըսաւ. «Այս պատանին հազարապետին տար, որովհետեւ իրեն ըսելիք մը ունի»: Հազարապետը պատանին ձեռքէն բռնելով մէկ կողմ տարաւ եւ հարցուց. «Ի՞նչ ունիս ըսելիք»: Պատանին ըսաւ. «Հրեաներ համաձայնեցան քեզմէ խնդրել որ վաղը Պօղոսը Ատեան ղրկես, որպէս թէ աւելի մանրակրկիտ հարցուփորձելու համար գայն: Բայց մտիկ մի՛ ըներ իրենց. որովհետեւ իրենց մէջէն քառասունէ աւելի մարդիկ իրենք զիրենք նզովքի տակ դնելով երդում ըրած են չուտել ու չխմել՝ մինչեւ չսպաննեն գայն.

եւ հիմա դարան մտած ու պատրաստ՝ կը սպասեն քու հրամանիդ»:

Հազարապետը պատանին ճամբեց, պատուիրելով. «Ոեւէ մէկու մի՛ ըսեր ինչ որ ինծի յայտնեցիր»: Ապա հարիւրապետներէն երկուքը կանչելով ըսաւ. «Երկու հարիւր հետեւակ, եօթանասուն հեծեալ եւ երկու հարիւր տիգաւոր զինուորներ թող պատրաստ ըլլան գիշերուան ժամը իննին դէպի Կեսարիա ճամբայ ելլելու: Պօղոսին համար ալ գրաստ պատրաստեցէք եւ գայն ապահով կերպով Ֆելիքս կառավարիչին հասցուցէք»: Նամակ մըն ալ գրեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Կլօդիոս Լիսիասի կողմէ՝ նորին գերագնացութիւն Ֆելիքս կառավարիչին: Ողջո՛յն:

«Հրեաներ բռներ էին այս մարդը եւ զինք սպաննելու վրայ էին: Իմանալով որ հոռմայեցի է, վրայ հասայ եւ զինք ազատեցի: Ուզեցի գիտնալ թէ ի՛նչ յանցանքով կ'ամբաստանեն զինք. ուստի իրենց Ատեանը տարի զինք, եւ հասկցայ թէ իրենց Օրէնքին վերաբերող խնդրի մը համար կ'ամբաստանեն. այսինքն մահուան կամ բանտարկութեան արժանի յանցանք մը չունի: Բայց երբ ինծի իմացուցին թէ հրեաներ դաւ մը լարած են իր կեանքին դէմ, գայն իսկոյն քեզի ղրկեցի, հրամայելով որ ամբաստանողները քեզի՛ ներկայացնեն իրենց ըսելիքները: Ո՛ղջ եղիք»:

Հազարապետին հրամանին համաձայն, հետեւակ զինուորները առին Պօղոսը եւ գիշերով Անտիպատրիս փոխադրեցին, եւ յաջորդ օրը գայն իրենց ընկերացող հեծեալներուն յանձնելով, իրենք զօրանոց վերադարձան: Հեծեալները Կեսարիա հասան եւ նամակը կառավարիչին տալով Պօղոսն

ալ անոր ներկայացուցին: Կառավարիչը նամակը կարդաց եւ Պողոսին հարցուց թէ կայրութեան ո՞ր նահանգէն է. եւ հասկնալէ ետք թէ Կիլիկիայէն է, ըսաւ. «Երբ որ քեզ ամբաստանողները գան՝ կը լսեմ քեզ»: Եւ հրամայեց որ գայն Հերովդէսի ապարանքին մէջ պահեն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՄԱԿԷՆ

(5.13-21)

Ասիկա գրեցի ձեզի, Աստուծոյ Որդիին հաւատացողներուդ, որպէսզի գիտակցիք՝

թէ յաւիտեանական կեանք ունիք: Ուստի համարձակ կերպով կը գիմենք Աստուծոյ, այն վստահութեամբ, որ երբ իր կամքին համաձայն բան մը խնդրենք՝ կը լսէ մեզի: Եւ երբ գիտենք թէ մեր խնդրանքները կը լսէ, գիտենք նաեւ թէ պիտի ստանանք ինչ որ կը խնդրենք իրմէ:

...համարձակ կերպով կը դիմենք Աստուծոյ, այն վստահութեամբ, որ երբ իր կամքին համաձայն բան մը խնդրենք՝ կը լսէ մեզի:

Երբ տեսնես, թէ հաւատացեալներէն մին գործեց մեղք մը, որ մահացու չէ, աղօթէ Աստուծոյ՝ որ կեանք տայ անոր: Ասիկա կ'ըսեմ միայն անոնց համար, որոնց մեղքերը մահացու չեն, որովհետեւ մահացու մեղքեր ալ կան, որոնց համար չեմ ըսեր՝ որ աղօթէք:

Ամէն անիրաւութիւն մեղք է, բայց ամէն մեղք մահացու չէ:

Գիտենք, թէ ով որ Աստուծոյ մէջ ծնած է՝ չի մեղանչեր, այլ Աստուծոյ ծնունդը՝ Քրիստոս, կը պահպանէ գայն եւ չարը անոր չի մօտենար: Թէպէտ

Մենք միացած ենք ճշմարիտ Աստուծոյ եւ անոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի:

ամբողջ աշխարհը չարին ենթակայ ըլլայ, մենք գիտենք՝ թէ Աստուծոյ մէջ ենք: Եւ գիտենք, թէ Աստուծոյ Որդին եկաւ ու բացաւ մեր միտքերը, որպէսզի ճանչնանք ճշմարիտ Աստուածը: Մենք միացած ենք

ճշմարիտ Աստուծոյ եւ անոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի: Ա՛ն է ճշմարիտ Աստուածը եւ յաւիտեանական կեանքը:

Որդեակներս, դուք ձեզ կուռքերէ հեռու պահեցէք:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻՆՏԱՐԱՆԷՆ

ԸՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻ

(12.12-23)

Յաջորդ օր ժողովուրդի մեծ բազմութիւն մը, որ գատկի տօնին առիթով Երուսաղէմ եկած էր, երբ լսեց թէ Յիսուս Երուսաղէմ կու գայ, արմաւենիի ճիւղեր առաւ եւ Յիսուսը դիմաւորելու ելաւ, բարձրաձայն աղաղակելով.

«Ովսանա՛, օրհնեա՛լ ըլլայ ան որ կու գայ Տիրոջ անունով, Իսրայէլի թագաւորը»:

Յիսուս էջ մը գտնելով նստաւ անոր վրայ, ինչպէս որ Սուրբ Գիրքերուն մէջ գրուած է.

«Մի՛ վախնար, ո՛վ Երուսաղէմ, Սիոնի՛ աղջիկ, որովհետեւ թագաւորդ քեզի կու գայ իշու մը աւանակին վրայ նստած»:

Յիսուսի աշակերտները այս բոլորը չհասկցան ատենին, բայց երբ Յիսուս փառաւորուեցաւ՝ այն ատեն յիշեցին թէ այս կատարուածները Յիսուսի համար գրուած էին եւ իրենք այդ գրուածն էր որ կատարեցին: Բոլորն ալ կը վկայէին թէ Յիսուս Ղազարոսը կանչեց գերեզմանէն եւ գայն մեռելներէն յարուցանեց: Այս իսկ պատճառով Երուսաղէմ գտնուողները բոլորն ալ գինք դիմաւորելու ելան, որովհետեւ լսած էին թէ ի՛նչպէս ան յարութեան հրաշքը գործած էր: Իսկ փարիսեցիները իրարու կ'ըսէին. «Կը տեսնէ՞ք որ բան մըն ալ չէք կրնար ընել. ահա ամբողջ աշխարհը իրեն կը հետեւի»:

Տօնին առիթով կարգ մը յոյներ ալ եկած էին Երուսաղէմ՝ Աստուծոյ երկրպագելու: Անոնք մօտեցան Փիլիպպոսի, որ Գալիլիայի Բեթսայիդա քաղաքէն էր, եւ աղաչելով ըսին. «Տէ՛ր, կ'ողբենք Յիսուսը տեսնել»:

Փիլիպպոս, եկաւ Անդրէասին ըսաւ եւ երկուքը միասին Յիսուսի ներկայացուցին անոնց խնդրանքը: Յիսուս պատասխանեց. «Ահա մարդու Որդիին փառաւորուելու ժամը հասաւ»:

«ՈՒԽՏԻՆ ՏԱՊԱՆԱԿԸ»

ԿՐԻԿՐՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԻՍԷ ԱՆԹՐԻԱՍ
ՓՈՒՆԱԴՐՈՒԹԻՒՄ

ԳԱՐՆԻԿ Ա. Ք. Գ.

«ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ԹՈՒԱԿԱՆ» ԷՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԷՏԸ

3

Մեծ ոճրագործին պիտի յաջորդէին բազմաթիւ մեծ ոճրագործներ, այսինքն՝ Սուլթան Համիտի պիտի յաջորդէին բազմաթիւ Սուլթան Համիտներ, ինչպէս ըսած է Հենրի Մորկընթաու³⁸⁸: Անոնք պիտի ըլլային «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» կուսակցութեան գլուխները եւ անոնց հրամանին տակ գործող քաղաքական ու զինուորական ղեկավարները:

Համիտի սուլթանութիւնը պատճառ էր եղած ընդդիմադիր խմբակներու յառաջացման: Անոնք արագ արագ կազմուած եւ արագ արագ ալ լուծուած էին: Անոնցմէ յիշուած է «Միութեան եւ Յառաջդիմութեան Ընկերակցութիւն»ը («Իթթիհատ վէ Թէրագգի ձէմիյէթի», 1887), որմէ ծնունդ առած էր «Օսմանական Միութեան Ընկերակցութիւն»ը («Իթթիհատը Օսմանի ձէմիյէթի», 1889)³⁸⁹:

Հետզհետէ ընդդիմադիրներ ստիպուեցան արտագաղթել. Եւրոպայի տարբեր քաղաքներու մէջ սփռուեցան այլազան գաղափարներով եւ հեռանկարներով մտաւորականներ, որոնք մեծաւ մասամբ երիտասարդներ էին: Անոնք 1877-ին Փարիզ լոյս տեսած «La jeune Turquie» տեղեկատուին անուամբ՝ «Երիտասարդ թուրքեր» կոչուեցան³⁹⁰:

«Երիտասարդ թուրքեր»ուն ամենէն երեւելին Ահմէտ Ռեզան էր: Ան 1894-95-ին Փարիզի մէջ հիմնեց «Միութեան եւ Յառաջդիմութեան Օսմանական Կոմիտէ»ն (ՄՅՕԿ, «Օսմանլը Իթթիհատ վէ Թէրագգի ձէմիյէթի»), եւ քանի նոյն ատեն իրեն աջակից ունեցաւ «La jeune Turquie» տեղեկատուին խմբագիր Խալիլ Ղանէմը՝ ապա ՄՅՕԿ-ն իւրացուց «Երիտասարդ թուրքեր» յորջորջումը³⁹¹: Ռեզա եւ իր

կուսակիցները ժառանգորդ էին Միթհատեան ուղղութեան:

ՄԴՀԿ-ն ու ՀՅԴ-ն կանուխէն յարաբերութեան մէջ եղան ՄՅՕԿ-ի հետ:

Ըստ Սեպուհ Սապահ-Գիւլեանի, ՄԴՀԿ-ի յարաբերութիւնը սկսած էր 1895-96-ին: «Այդ այն օրերն էին, - գրած է ան, - երբ... նպատակ կար Հնչակեան կուսակցութեան վրայ յենուելով՝ մի գործող ցոյց յառաջ բերել Կ. Պոլսում: Մեր առաջարկն էր, որ թուրքերն էլ ցոյցին մասնակցեն՝ իրենց կողմից էլ որոշեալ պահանջներ դնելով: Ռեզա Բէյը այդ չընդունեց, պատճառաբանելով թէ օտար միջամտութիւն կարող էր առաջ գալ»³⁹²: Ապա թէ՛ Ռեզա հաւատացած է կեդրոնացման դրութեան, եւ թէ՛ միշտ ետ մղած է Հայաստանի ինքնավարութեան գաղափարը³⁹³:

Երբ Համիտեան կոտորածները տեղի կ'ունենային՝ Ռեզայի եւ վստահաբար իր համախոհներուն կեցուածքը քննադատութիւն մըն էր ոչ թէ Սուլթանին, այլ անոր խորհրդականներուն, որոնք իսլամականութեան ականջոյթներուն եւ Գուրանի պատուէրներուն հակառակ ընթացք էին բռնած. Սուլթանը անմեղ էր³⁹⁴: Ինք եւ իր շրջանակը երբեք ալ Սուլթանին գահընկեցութիւնը չցանկացին, այլ միայն փափաքեցան տեսնել, որ ան 1876-ի Սահմանադրութիւնը վերահաստատելով՝ ժողովրդավարականացնէ Կայսրութիւնը, միաժամանակ պաշտօնազրկելով կառավարութեան ապականած պաշտօնեաները³⁹⁵:

Այս ուղեգիծը գրեթէ անփոփոխ շարունակուած է մինչեւ 1908, եւ նոյնիսկ՝ մինչեւ Սուլթանին գահընկեցութիւնը: Ուշագրաւ է 1908-ին եւրոպական լրագիրներու փոխանցածը՝ թէ Սուլթանը պատրաստակամութիւն յայտնած էր կուսակցութեան պատուոյ նախագահը ըլլալու³⁹⁶:

Միքայէլ Վարանդեանէն կը տեղականանք հետեւեալին. «Դեռ 1895-96 թուականներուն մեր ընկերները (ՀՅԴ-ի - ԳԲ) կենդանի յարաբերութեան մէջ էին ժընեւ հաստատուած Երիտասարդ թուրքերուն հետ... երկար ժամերով կը խօսէինք հայթրքական գործակցութեան մասին: Ունէին միշտ գրպանի մէջ Միթհատ փաշայի Սահմանադրութիւնը եւ կը թելադրէին մեզի՝ ընդունել զայն, հրաժարելով մեր մասնաւոր պահանջներէն, ՅԵ-ը յօդուածէն եւայլն... Օր մը եկաւ ինքը՝ Ահմէտ Ռեզան, Երիտասարդ թուրքիոյ մտաւորական պարագլուխը... նոյն պայմանը կ'առաջադրէր, որ Դաշնակցութիւնը հրաժարի ուրոյն հայկական դատէն, միջազգային դիւանագիտական յօդուածներէն, հրաժարի նաեւ յեղափոխական միջոցներէն - սուրի, հրազէնի, ռումբի գործածութենէն - եւ Երիտասարդ թուրքերուն միացած, ձգտին տապալել Համիտեան բռնակալութիւնը՝ սոսկ խաղաղ միջոցներով, գրչով

ու խօսքով, բողոքի ցոյցերով, հանրային կարծիքը յուզելով, Եւրոպայի բարոյական աջակցութիւնը խնդրելով եւ այլն»³⁹⁷:

20-րդ դարու սկիզբը, Երիտասարդ թուրքերու շարժումը վերաշխուժացնող դէմք մըն էր Սուլթանին ընտանիքէն Իշխան Սապահէտտին, որ իր հօր՝ Տամատ Մահմուտ փաշայի եւ իր եղբօր՝ Լիւթֆալլահի հետ միացած էր ՄՅՕԿ-ին: Ապա տարակարծիք գտնուելով Ահմէտ Ռեզայի հետ՝ պիտի հիմնէր իր կուսակցութիւնը, զոր պիտի կոչէր «Անհատական Նախաձեռնութեան եւ Վարչական Ապակեղորոնացման Ընկերակցութիւն»ը («Թէչէպպիւսիւ Շահսի վէ Ատէմի Մէրգէզիյէթ Ճէմիյէթի»)՝³⁹⁸: Այս շարժումը 1902-1907 շատ մօտիկ պիտի ըլլար հայ կուսակցութիւններուն:

Իշխան Սապահէտտին իր եղբօր հետ 1902-ին նախաձեռնեց խորհրդաժողովի մը գումարումը, Փարիզ: Անոր մասնակցեցան բազմաթիւ «օսմանցի ազատական»ներ, որոնց շարքին՝ հայ պատգամաւորներ: Ըստ Վարանդեանի, հայ պատգամաւորները իրենք զիրենք գտան «պաղ, անհիւրընկալ մթնոլորտի մէջ», եւ ստիպողաբար հեռացան խորհրդաժողովէն՝³⁹⁹:

Այս գումարումին անդրադարձած է Դրօշակ, գրելով.

- Առաջին կօնգրէսն էր իր տեսակի մէջ եւ, կարելի է ասել, կազմակերպական ամենախոշոր քայլը՝ այդ «կուսակցութեան» տասնեակ տարիների աղմկայոյզ, բայց եւ դժգոյն գործունէութեան ընթացքում: Այդ քայլը եւս, ըստ երեւոյթին, դատապարտուած է մնալու սոսկ պատմական մի իրողութիւն, առանց շօշափելի հետեւանքների... Կօնգրէսին ներկայացող հայ պատգամաւորները զգացին իրենց պաղ ու անհիւրընկալ մի մթնոլորտում: Առաջին օրից իսկ վրդովեցրեց նրանց արեւելեան մօրալին յատուկ՝ օսմանցի ղեկավարների նենգամիտ ընթացքը... նրանք անսովոր ճիւղ էին թափում à tout prix ջնջելու հայկական հարցի, հայոց ուրոյն պահանջների գոյութիւնը, որը իբր թէ սպառնում է նրանց փայփայած կայսրութեան ամբողջութեանը»⁴⁰⁰:

Հնչակի մէջ եւս.

- Հազիւ կօնգրէսի սրահի դռնից ներս մտած՝ հայ յեղափոխականները, բնազդաբար, զգում են որ գտնուում են մարդկանց առաջ, որոնք ոչ աւելի ոչ

պակաս քան Համիտը ինքը, իրենց թշնամիներ են, որոնց ներկայութիւնից հարկաւոր է որքան կարելի է շուտ խուսափիլ, ազատուելու համար հազար ու մի խորամանկութիւններով, արեւելեան բարքերին յատուկ շողոքորթութեամբ շողախուած կեղծ ու պատիր յարգանքների տակ ծածկուած թաքուն միտումներով լարուած թակարդներից, որոնց մէջ ընկնելը ուղղակի աղէտալի կարող էր լինել... Կօնգրէսը վիժեց, ուրեմն: Երիտասարդ Թիւրքիայի հետ համերաշխ գործելու գաղափարը ջուրն ընկաւ... Երիտասարդ թիւրքերը շատ լաւ են հասկացել, թէ ո՞ւր են տանում մեզ մեր ձգտումները, շատ լաւ են զգացել, թէ ինչ անհաշտելի անտագօնիզմ տիրում է մեր եւ իրենց միջեւ»⁴⁰¹:

(Շարունակելի 28)

ԱՂԲԻԻՐՆԵՐ ԵՒ ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

388.- Հենրի Մորկընթաւ, Հայկական եղեռնին Գաղտնիքները, Բարգմ. Ենով Գ. Արմէն, «Զարթօն» թիւ 54, Պէյրուք, է 18:
389.- SHOT, է 256:
390.- Ն, է 255:
391.- Ն, է 256:
392.- Սեպուհ Սապահ-Գիւլեան, Թրքական Բեֆօրմիստական Շարժումը (ԳԹԲ), Հնչակ, Յունիս-Յունիս, 1908, է 53:
393.- Անդ:
394.- Raymond Kevorkian, The Armenian Genocide, New York, 2011, KAG, է 12: Այս աշխատութեան Ֆրանսերէն բնագիրը չունենալու պատճառով՝ օգտագործեցի անգլերէն քարգմանութիւնը: Յետ այսու՝ KAG:
395.- SHOT, է 257:
396.- ԳԹԲ, է 53:
397.- Միխայէլ Վարանդեան, Հ. Յ. Գաշնակցութեան Պատմութիւն, Բ. հտ, Գահիրէ, 1950, է 2: Յետ այսու՝ վ.Գ.Պ2:
398.- SHOT, է 258:
399.- Տե՛ս վ.Գ.Պ2, է է 2-3:
400.- Խմբագրական՝ «Յախտեցական Խարխալումներ», Մարտ 1902, է է 33, 34:
401.- Հ. Խ., Երիտասարդ Թիւրքիա եւ Երիտասարդ Հայաստան Անտագօնիզմը, Հնչակ, Մայիս 1902, է է 4, 13:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԱՏԵԱՆ
ՁԵՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԱՆԽՕՐՕՔ ԿԱՏԱՐԵՅԷՔ ԿԱՊՈՒԵԼՈՎ
ԵԿԵՂԵՅՈՂ ՂԻՒԱՆԱՏՈՒՄ:

ՏՆՕՐՀՆԷՔ
Տնօրհնէք փափաքող
ընտանիքները,
թող բարեհաճին դիմել
Տ. Գառնիկ Ա. Քհնյ.
Գոյունեանի,
հեռաձայնելով